

Kaj se izborio za svoju knjigu

Stolac, Diana

Source / Izvornik: **Hrvatski dijalektološki zbornik, 2021, 331 - 333**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:542924>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Kaj se izborio za svoju knjigu

Bojana Schubert. 2021. *Priča o jednom Kaju*.
(Ilustrator Grgo Petrov). Zagreb: Srednja Europa za mlade. 44 str.

Svatko se sjeća iz svojega djetinjstva slikovnica, različitih, malih, velikih, šarenih, na početku novih darovanih, a nakon mnogokratnoga listanja i čitanja s izgledom baš kako treba, ne više sjajna nego s tragovima poželjnoga života jedne omiljene slikovnice. Jedna je moja preživjela brojne selidbe i danas je često uzimam u ruke. To su *Priče iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić, objavljene 1962. godine u Nakladi *Naša djeca* s predivnim ilustracijama Vladimira Kirina iz 1956. godine. Za mene je ova slikovnica bila pojam slikovnice – predivan tekst i predivne ilustracije. Malik Tintilinić i u mom je snu izgledao kao na Kirinovoj ilustraciji.

Kad su moja djeca dobila prve slikovnice, izgledale su drukčije. A kasnije još drukčije. I kao tekst i kao slika. Sve više vezane uz crtane filmove i stripove, i po temama i po jeziku i po crtežu. Ali sam u kasnijim razgovorima shvatila da su im u sjećanju ostajale one sa zahtjevnim tekstovima, koje su ih vodile u maštani svijet ali i do nekih novih znanja.

Takva je slikovnica pred nama – *PRIČA O JEDNOM KAJU*.

Nije prva knjiga za djecu koja se dotakla jezika, nije prva koja je poželjela približiti jedno hrvatsko narječje, ima ih više, na sva tri hrvatska narječja.

Ali je ova baš posebno snažna. Podcrtano je to u kratkim tekstovima o autorici teksta znanstvenici Bojani Schubert i ilustratoru dizajneru Grgi Petrovu, koji »dijele strast prema promoviranju i očuvanju lokalne hrvatske jezične baštine«. Pa nam nude priču o životu jednog jezika. I tako je, u toj priči staroj čak tri stotine godina, zaživio KAJ, na metaforičnoj cvjetnoj livadi na kojoj raste metaforično stablo književne kajkavštine.

Slikovnica upoznaje djecu s počecima kajkavskoga književnog jezika u 16. stoljeću i vodi ih do 19. stoljeća, kroz rječnike, gramatike i brojne zanimljive tekstove te njihove autore. Na granama imaginarnoga stabla plodovi su iz matematike, astronomije, gospodarstva, medicine, veterine, prava, pa čak i bontona.

Naravno, na čelu je Ivanuš Pergošić i njegov *Decretum*, slijede mlađi autori i naslovi, uz njih konkretni podaci, a koliko podataka čitati, to će procijeniti ovisno o dobi djeteta čitatelji (roditelji, bake i djedovi, starija braća i sestre, odgojiteljice i odgojitelji u vrtiću, učitelji i učiteljice u školi...). Sa sljedećim

čitanjima povećavat će se tekst. Vjerujem da autorici nije bilo jednostavno izabrati najznačajnije trenutke, teme i pojedince u pet predstavljenih stoljeća da ih razumiju djeca različite dobi kojima se slikovnica čita, ili onima koji čitaju sami. Pomažu ilustracije, šarenilo i more oblika i boja. Najčešća je *hižica*, dom našega Kaja.

Predstavljene su zanimljive knjige, među njima i prva hrvatska računica, *Aritmetika hrvatska* Mihalja Šiloboda Bolšića. Zamišljam da bi se neke upravo čitajući problemski matematički zadatak iz 18. stoljeća o *jagaru* i *racama* mogla svidjeti matematika!

Mnogi možda ne bi očekivali da će na kajkavskome nastati u 18. stoljeću bonton. Ali, da. Juraj Mulih je objavio *Regule dvorjanstva*, a neke upute za dobro ponašanje vrijede i danas: »mrsko je pred drugemi lica napuhavati, jezik van kazati, vusnice gristi...«

Svoje su mjesto na kajkavskoj livadi očekivano našli književnici, autori kajkavske poezije, proze i drame. Osim za autore u slikovnici se našlo mjesta i za autorice, od Ane Katarine Zrinske, Josipe Oršić i Katarine Patačić preko Marije Jurić Zagorke do pjesnikinja u 21. stoljeću. Ali, i te autore i te autorice teško je, nažalost, danas naći u popisu školske lektire, čak se mnogi značajni nisu izborili ni za spominjanje u školskim udžbenicima.

Iz bogate hrvatske leksikografske baštine predstavljaju se četiri rječnika, a djeci su izabrani bliski primjeri – nazivi za životinje: *opica*, *raca* i *kača*. Zapravo, ima još jedna *kača* koja može zbuniti – *kača zemalska* i *kača vodena vu Nilu potoku*, uz crtež krokodila. I neće se zbuniti samo kod životinja, nego i kod biljke *jabuka zemeljska*, gdje za razumijevanje pomaže crtež krumpira. Naći će se tu i *žena pupkorezna*. Djeca u listanju ove slikovnice ne mogu ostati pasivna.

Osim s rječnicima autorica djecu upoznaje i sa šest gramatika, zanimljivim jezikoslovnim nazivljem (npr. *gluhoslovo*), nazivima vrsta riječi (npr. *vremenoreč*) i padeža (npr. *pajdašnik*). I odgovor na pitanje »Kaj je reč?« – »Gde jedna slovka, ali već skup držiju se počem mišljenja človečanska odpiraju se«.

A onda dolazi 19. stoljeće. Zlatnim je slovima u hrvatsku povijest upisano da je »godine 1832. postao i predmetom u školi!« I onda sljedeća stranica: »Međutim, u isto su vrijeme velike neprilike zadesile našega Kaja te je on na vrhuncu svoje slave doživio tužnu sudbinu.«

Kajkavski su govori kao mirisno cvijeće na našoj metaforičnoj livadi ostali, ali je stablo, ono koje ima grane za plodove iz jezikoslovlja, znanosti, gospodarstva, medicine, veterine, prava... – štokavsko.

Pred nama se otvara i 20. stoljeće i poduži popis kajkavskih autora, možda ipak prezahtjevan za slikovnicu. Ili nije. Jer, ova je slikovnica i za malene i za velike.

Ali, to nije sve. Jer je iza riječi KRAJ veliki upitnik. I zaista, slijedi pomoć za razumijevanje manje poznatih riječi, rječnik na dvije stranice.

Za kraj ovoga prikaza izabirem tekst iz 19. stoljeća s temom aktualnom u 21. stoljeću. Upute o ponašanju u vrijeme epidemije kolere *Navuk kak se ljuctvo vu vremenu betega kolera zadržavati ima* (1831.) primjenjive su i danas. Evo epidemioloških savjeta o zabrani velikih okupljanja: »Nigdar nesme vnogo ljudih vu maleh, tesneh i nisekh hižah prebivati«.

Ovo danas nazivamo samoizolacija: »Stanovniki koteri se jesu sumljivim betežnikom večkrat zestajali... dužni jesu pri hiži ostati i vsakom društvu drugeh ljudih sebe ukloniti...«

Zdravo je redovito provjetravanje prostora: »vse hiže jednoga stanja, osebujno pako hiže betežnikov, moraju se vsaki dan prevetrati...«

I, naravno, treba zadržati zdrav razum i oduprijeti se strahu: »tad je mirna vest proti vsakom betegu najbolša obrana, zato naj se vsaki čuva srditosti, ljutine, straha i stiske srca.«

A ako netko misli da smo *lockdown* i propusnice smislili 2020., evo ih i u staroj kajkavskoj verziji: »... da mesto ne bi zevsema i celovito zaprto bilo, zato vendar ni jednom človeku ne bude slobodno i dopuščeno iz takovog mesta prez pašuša, koj se od časnikov poglavarstva potrebuвати mora, kam oditi. Tak ni stranski koj človek nesme se vu koje mesto pustiti...«

Slikovnica je možda prezahitjevna za manju djecu, no uz dobro vođenje može se polako upoznavati, sloj po sloj, dok će školska djeca moći sama određivati brzinu skupljanja spoznaja. Ali, lako će upiti ono najvažnije što slikovnica nudi, ljubav prema kajkavskom narječju, njegovim govorima, prema pisanoj kajkavštini. Mirise s naše kajkavske metaforične cvjetne livade. I da je takvih livada više, i čakavska i štokavska, sa svojim stablima s pisanom baštinom.

Odrasli će uživati u cjelovitoj slici prošlosti jednoga KAJA, koji je sjeo na rame autorice Bojane Schubert i diktirao joj priču o svom životu.

Diana Stolac